

УДК 378.147:37.041:37.091.313.8

DOI: [10.35619/pse.vi5.139](https://doi.org/10.35619/pse.vi5.139)

Марія КОСТОЛОВИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри природничих наук

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0009-2119-6237

e-mail: kostolovychm@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ТРАНСВЕРСАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Анотація. У статті обґрунтовано структуру трансверсальної компетентності майбутнього вчителя географії як важливої складової професійної підготовки. Визначено три компоненти означеної компетентності: мотиваційно-аксіологічний, інтелектуально-когнітивний, праксеологічно-комунікативний та охарактеризовано їхнє змістове наповнення. Доведено, що мотиваційно-аксіологічний компонент формується на основі мотиваційного та ціннісного складників. Акцентовано увагу на інтелектуально-когнітивному компоненті, який відображає систему засвоєних психолого-педагогічних, науково-методичних, предметних, технологічних знань, що забезпечує процес формування трансверсальної компетентності майбутнього вчителя географії. В структурі цього компонента виділено загальнокультурну, комунікативну, дослідницьку, методичну, прогностичну, інформаційно-комунікаційну та технологічну компетентності. Проаналізовано праксеологічно-комунікативний компонент, що охоплює сукупність набутих здобувачами вмій і навичок, які уможливають виконання дій на технологічному рівні. У межах комунікативного складника зазначено групи вмій і навичок майбутнього вчителя географії, які формують трансверсальну компетентність.

Ключові слова: трансверсальна компетентність, підготовка майбутнього вчителя географії, структура трансверсальної компетентності.

Постановка проблеми. Сучасний стан суспільства та євроінтеграційні процеси зумовлюють потребу у підготовці фахівців нової генерації, здатних продемонструвати належний рівень трансверсальної компетентності. Ця компетентність стає дедалі затребуваною роботодавцями, оскільки розглядається у взаємозв'язку з розвитком універсальних умій і навичок, що забезпечують успішну діяльність фахівця в різних професійних і життєвих ситуаціях. Відповідно до цього висувуються значно вищі вимоги до особистості вчителя, його професійного зростання, адже педагог як носій інтелектуального, культурного, технічного потенціалу країни, сучасних змін і трансформацій через знання, цінності, поведінку здатен впливати на формування наукового світогляду молодого покоління. З огляду на це, важливим є формування трансверсальної компетентності як невід'ємного компонента професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема учителів географії.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У науково-педагогічній літературі трансверсальну компетентність окреслено у співвіднесенні з національними нормативно-правовими актами та міжнародними документами у сфері освіти, освітньою парадигмою «освітня потреба – освітні послуги», реалізацією різноманітних освітніх програм підготовки майбутніх фахівців, кваліфікаційними вимогами до випускника закладу вищої освіти, здатністю відповідати сучасним вимогам, які забезпечують застосування інноваційних форм, методів та технологій навчання, що сприяють переходу на якісно новий рівень взаємодії між суб'єктами освітнього процесу.

Сутність поняття «трансверсальна компетентність», її структурні компоненти та особливості формування у майбутніх фахівців, зокрема вчителів, стали предметом пошуку українських та зарубіжних дослідників. Так, А. Предик відносить до трансверсальних компетентностей широкий спектр навичок, які охоплюють не лише технічні чи фахові знання, але й універсальні, загальнолюдські та міжособистісні вміння і навички, що дозволяють ефективно взаємодіяти з навколишнім світом та вирішувати різноманітні завдання [10]. Зі свого боку, Л. Пшенична, О. Скиба переконані, що трансверсальні компетентності є своєрідними показниками, які дають змогу оцінити ступінь опанування фахівцем необхідних знань і навичок, рівень його професіоналізму, а також новий, універсальний спектр компетентностей, що відповідає потребам сучасного суспільства. Водночас визначають основні чинники формування трансверсальної компетентності у майбутніх учителів, а саме: практичне застосування здобутих знань у реальних виробничих умовах; опанування та вдосконалення професійної майстерності; активна участь у громадській діяльності, що сприяє розвитку індивідуальних лідерських та організаторських здібностей і талантів; набуття управлінських навичок та впровадження інноваційних технологій в освітній процес [11].

На думку Т. Борової та ін., особливою характеристикою трансверсальних компетентностей є здатність застосовувати їх у професійних ситуаціях незалежно від часу й умов набуття. Серед ключових – критичне мислення, інноваційне мислення, інтраперсональні та інтерперсональні навички, інформаційно-медійна обізнаність [1]. Т. Ведь наголошує, що фахівець із розвиненими трансверсальними компетентностями здатний без труднощів інтегруватися в різні виробничі умови та гнучко реагувати на зміни суспільства. Тому імплементація трансверсальних навичок в освітній процес є необхідною і визначається узгодженістю з динамічним темпом соціально-економічних трансформацій у суспільстві, що проявляються на глобальному рівні [2, с. 64].

У зарубіжних дослідженнях трансверсальну компетентність найчастіше пов'язують з розвитком навичок XXI століття, як сукупність універсальних умінь і якостей – від творчого мислення та ефективного управління інформаційними потоками до розвитку емоційного інтелекту, здатності

аргументовано висловлювати власну позицію, ухвалювати рішення й упевнено презентувати результати діяльності. У проєкті Tuning трансверсальні компетентності визнані значущими і розподілені за категоріями: інструментальні компетентності, міжособистісні компетентності, систематичні або інтегральні компетентності [6]. У руслі концепції неперервної освіти впродовж життя важливою є здатність особистості засвоювати нові знання, оновлювати їх, щоб адаптуватися швидкозмінюваних ситуацій. У цьому зв'язку S. Whitter more зосереджує увагу на постійному навчанні. У структурі трансверсальної компетентності виділяє такі складники: навчання вчитися та продовжувати вчитися, спільне вирішення проблем, цифрові компетентності та мислення, самостійність та ініціативність мислення, культурна обізнаність та самовираження, стійкість, адаптивність [17]. J. Villanueva López та ін. до складників включають інновації, креативність, підприємливість, а також командну роботу і лідерство. Важливими є також етична, екологічна та професійна відповідальність, розуміння сучасних проблем і готовність до навчання впродовж усього життя, включаючи вміння планувати й управляти часом [16]. Водночас M. Cleary вважає, що комунікабельність, командна робота, співпраця, персональний і професійний розвиток сприяють розвитку трансверсальних навичок [12]. S. Mercer, N. Hoskly, R. O'Dowd, D. Goggin та ін. наголошують на значущості формування критичного та інноваційного мислення [14; 15; 13].

Опрацювання зазначених наукових праць свідчить, що компоненти трансверсальної компетентності зумовлені вимогами сучасного суспільства до професіоналів. Водночас недостатньо висвітлено питання їх структурування для майбутнього вчителя географії.

Мета статті – обґрунтувати структуру трансверсальної компетентності майбутніх учителів географії у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу наукових джерел, у яких проаналізовано професійну підготовку майбутніх учителів в закладах вищої освіти та вимоги, сучасного суспільства до фахівців, доцільно стверджувати, що трансверсальна компетентність майбутнього вчителя географії може бути представлена у єдності трьох компонентів:

1. **Мотиваційно-аксіологічний** дозволяє визначити рівень загальної спрямованості майбутніх учителів географії на формування трансверсальної компетентності, розуміння її сутності, значущості та готовності до її формування у взаємозв'язку з розвитком у них мотиваційної сфери, формуванням особистісних якостей.

2. **Інтелектуально-когнітивний** відображає систему засвоєних здобувачами психолого-педагогічних, науково-методичних, предметних, технологічних знань, що забезпечує процес формування трансверсальної компетентності майбутнього вчителя географії.

3. **Праксеологічно-комунікативний** забезпечує доцільність професійної діяльності, визначає стратегії й тактики, дій, спрямованих на формування трансверсальної компетентності, орієнтованої на зразки поведінки, сприяє налагодженню безконфліктного спілкування та ефективної комунікації у процесі колективної діяльності, дозволяє оцінити роль комунікативних вмінь і навичок у процесі формування означеної компетентності.

Мотиваційно-аксіологічний компонент трансверсальної компетентності майбутніх учителів географії ґрунтується на мотиваційному та аксіологічному складниках. У цьому контексті ключовим є формування мотиваційно-ціннісної сфери здобувача, яка охоплює ціннісні орієнтації, мотивацію до навчання, професійної діяльності, розвиток особистісних якостей, спрямованість на досягнення професійного й життєвого успіху. Загальновідомо, що мотив тісно пов'язаний із потребою та метою. У структурі особистості вони перебувають у взаємодії й формують мотиваційну сферу, яка охоплює різні види спонукань: мотиви, потреби, інтереси, установки, прагнення, схильності тощо. Зазначимо, що мотивація навчальної діяльності формується як із внутрішніх мотивів, пов'язаних зі змістом навчання (бажання здобувати нові знання, інтелектуальна активність), так і з зовнішніх, що зумовлені прагненням задовольнити інші потреби (самовизначення та самовдосконалення, отримання схвалення, уникнення неприємностей) [7]. Отже, на предметну діяльність здобувачів у процесі вивчення географічних дисциплін впливає безліч мотивів, що визначають і спрямовують цю діяльність. Важливим є співвіднесення зовнішніх і внутрішніх мотивів та мети діяльності здобувачів у проєкції «необхідність» – «бажання» – «прагнення». Вважаємо, що основа формування трансверсальної компетентності майбутніх учителів географії – є пізнавальна потреба, яка формує мотиви, активізує діяльність і в результаті якої починає функціонувати ланцюг «пізнавальна потреба – навчально-пізнавальні мотиви – позитивні установки та емоції – стійкий інтерес – активність». У межах предмета нашого дослідження цілі та мотиви діяльності мають інтегрований характер, що впливає на загальну спрямованість особистості.

Аксіологічна складова характеризує систему особистісних цінностей, інтерес до професійної діяльності та її ціннісний вимір, що формується навколо аксіосфери особистості. Центральне місце в цій системі посідають педагогічні цінності, що тісно пов'язані з іншими видами цінностей: соціальними, культурними, моральними, професійними, етичними, матеріальними тощо. Ця складова визначає ставлення здобувачів до професійної підготовки, індивідуалізації та диференціації освітнього процесу, необхідності інтеграції природничо-наукових і методичних знань, формування стійкого інтересу до навчальних дисциплін, усвідомлення важливості комунікативних навичок і розвитку потреби у професійно орієнтованій взаємодії, а також постійного вдосконалення системи професійно значущих знань [4].

З огляду на зазначене вище, особливої значущості набуває особистісний аспект, який охоплює сукупність якостей, що формують імідж фахівця, визначають особливості його діяльності та поведінки, а також позначаються на професійному розвитку й ефективності праці. У наукових джерелах та нормативних документах у сфері освіти окреслено різноманіття психологічних характеристик і соціально вагомих якостей майбутнього вчителя, що на нашу думку, сприяє ефективному формуванню трансверсальних навичок у процесі професійної підготовки. Для нас пріоритетними є комунікативність, креативність, критичне мислення, відповідальність, толерантність, емпатія, педагогічний такт, рефлексія своєї діяльності, професійна спрямованість.

Інтелектуально-когнітивний компонент трансверсальної компетентності майбутнього вчителя географії репрезентує систему засвоєних здобувачем знань (психолого-педагогічних, науково-методичних, предметних, технологічних). Для встановлення чітких орієнтирів досягнень здобувачів нами виокремлено інтелектуально-пізнавальну складову, яка охоплює оволодіння навчальними універсальними діями (пізнавальними, комунікативними, регулятивними), гнучкими та наскрізними вміннями і навичками; вмінням самостійно планувати й організовувати навчальну діяльність; розвиток здатності до проектування власної освітньої траєкторії; оволодіння творчим та системним мисленням. В контексті діяльності особистості важливим є творче мислення фахівця. На думку Б. Новікова, воно проявляється у виконанні професійних завдань, що передбачає прояв інтелектуальної ініціативи та пошук нестандартних рішень [8]. Із мисленням пов'язаний інтелект, який відображає внутрішню структуру особистості. Часто інтелект визначають як спосіб розумової діяльності, здатність здійснювати розумові операції, володіння способами дії з інформацією, накопичення та перетворення досвіду [3]. Отже, важливою характеристикою інтелектуальних умінь і навичок є формування потреби застосовувати розумові операції як методу діяльності в різних сферах, що значно полегшує засвоєння навчального матеріалу та сприяє його ефективному перенесенню.

Інформаційно-когнітивна складова передбачає володіння майбутнім вчителем географії знаннями про трансверсальну компетентність та їх застосування у конкретних ситуаціях, володіння окремими інноваційними технологіями з урахуванням специфіки фахових дисциплін, усвідомлення й аналіз цілей та завдань професійної діяльності, розуміння ролі й значущості трансверсальної компетентності у взаємозв'язку з іншими.

У предметній діяльності майбутнього вчителя географії відображення суттєвих властивостей зв'язків об'єктів та явищ демонструють поняття, що складають важливу частину теоретичних знань як логічну основу мислення. У цьому зв'язку до теоретичних знань віднесено професійні знання (предметні (географічні), психолого-педагогічні та методичні знання); емпіричні знання

(функціональні, засновані на розвитку когнітивних функцій); ментальні знання (розвивають мислення та когнітивні здібності особистості); методологічні знання (формують цілісні ставлення до явищ, відображають способи діяльності); оцінні знання (знання про ідеали, норми в суспільстві); діагностичні знання (методи вивчення особистості, педагогічна діагностика тощо); рефлексивні (особистісні) знання (усвідомлення здобувачем образу «Я», самооцінка себе, розвиток особистісної мотивації, формування власних цінностей, критична інтерпретація інформації тощо).

У межах інтеграції компетентнісного, особистісного та діяльнісного підходів трансверсальну компетентність розглядаємо як сукупність окремих компетентностей, єдність яких забезпечує належний рівень професійної підготовки. До складу інтелектуально-когнітивного компонента віднесено такі:

– загальнокультурну компетентність, яка є універсальною, основою для формування професійної компетентності;

– комунікативну компетентність, що відображає ефективність передачі інформації, вміння керувати спілкуванням в різних соціальних ситуаціях, педагогічний такт, продуктивне вирішення конфліктів, управління власним емоційним станом, регулювання емоційної напруги в процесі налагодження контактів з іншими учасниками освітнього процесу. Особливо важливими є вміння ефективно працювати з інформацією, використовувати різні інформаційні й комунікаційні технології;

– дослідницьку компетентність, у якій втілено поперечні або наскрізні вміння і навички: критичне мислення, наполегливість, цілеспрямованість і допитливість, винахідливість, новаторство, підприємливість;

– методичну компетентність як інтегративну властивість особистості, що характеризує її теоретичну та практичну готовність до методичної діяльності;

– прогностичну компетентність, яка передбачає здатність здобувача застосовувати у професійній діяльності знання з прогнозування, прогностичні вміння і навички, узагальнені способи складання прогнозів. Це системна професійно-особистісна якість, що дозволяє ефективно вибудовувати прогностичну діяльність, а також прогностичний досвід, знання, вміння і навички. На наш погляд, саме ця характеристика прогностичної компетентності максимально точно відтворює один із елементів у структурно-змістовій характеристиці трансверсальної компетентності майбутнього вчителя географії;

– інформаційно-комунікаційну (цифрову) компетентність як особистісну якість, що відображається в готовності та здатності здобувача самостійно використовувати інформаційно-комунікаційні й інші інноваційні технології у майбутній професійній діяльності;

– технологічну компетентність, яка окреслює вміння і навички, що безпосередньо пов'язані з сучасними технологіями: здатність здобувача ефективно використовувати інноваційні технології, інструменти та методи для

досягнення поставлених завдань, а також уміння адаптуватися до нових технологічних умов діяльності.

Праксеологічно-комунікативний компонент трансверсальної компетентності визначають як сукупність набутих здобувачем умінь і навичок, що забезпечують виконання дій на технологічному рівні. У межах цього компонента окреслено систему організації та методики реалізації дій, спрямованих на ефективне вирішення завдань із залученням інноваційних технологій. В контексті нашого дослідження акцентуємо увагу на доцільності застосування технологій проєктної діяльності, навчальної гри, розвитку критичного мислення, цифрових технологій.

Компонент охоплює теоретичні та практичні знання з природничих і міждисциплінарних наук, а також уміння поєднувати теорію із практичним застосуванням. Особлива увага приділяється набуттю майбутнім учителем географії вмінь бачити географічні проблеми та приймати рішення; прогнозувати особливості розвитку географічного середовища, соціальних процесів; проектування та реалізації оптимального використання різних організаційних форм і технологій під час освітньої діяльності.

Важливою складовою трансверсальної компетентності є комунікативний складник, показником якого є здатність застосовувати мовні й технічні засоби комунікації, ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу та формувати позитивні взаємини для досягнення професійного успіху. Погоджуємося з думкою про те, що комунікативна сфера проявляється через активність кожного здобувача, самопізнання, удосконалення особистісних соціально значущих якостей, професійних умінь та навичок [5, с. 82].

У цьому контексті виділяємо декілька груп умінь і навичок майбутнього вчителя географії, які сприяють формуванню трансверсальної компетентності:

– комунікативні вміння і навички. У цій групі виділено гностичні, проєктні, конструктивні, організаторські, власне комунікативні вміння і навички, що пов'язані зі здатністю здобувача проводити психологічну діагностику, впливати на розумову діяльність учнів, прогнозувати розвиток взаємин між учнями та вчителем, вибирати найбільш оптимальні способи поведінки щодо різних категорій учнів, володіти технікою спілкування (вміння говорити, володіти мімікою, жестом, поставою тощо);

– діалогічні вміння і навички. Ці навички пов'язані з уміннями і навичками будувати діалог в освітньому процесі відповідно до дидактичних цілей. Вони охоплюють широкий спектр можливостей, які дозволяють здобувачу брати участь у розмові, розуміти співрозмовника та висловлювати власні думки. При цьому важливими є вміння враховувати ситуацію спілкування, розуміти та розділяти почуття іншої людини, вміння досягати згоди або компромісу, використовувати відповідну лексику та стиль;

– інтелектуальні вміння і навички. Вони містять прості (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення тощо) та складні логічні дії (комбінування простих елементів, доказ та рішення), що забезпечують виконання розумових операцій. Успішне оволодіння інтелектуальними вміннями і навичками здобувачем пов'язане з потребою оперувати географічними явищами, визначати головне в аналізованих явищах, прогнозувати їх розвиток, встановлювати закономірності досліджуваних процесів, вирішувати проблеми аналітичного характеру та знаходити найбільш раціональні шляхи їх подолання. Вважаємо, що для формування трансверсальних компетентностей важливим інструментом є технологія розвитку критичного мислення;

– дослідницькі вміння і навички. Їх можна сформувати у процесі пошуку, обробки інформації, її перетворення і використання. Ці вміння тісно пов'язані з рівнем володіння технологією наукового дослідження, організації дослідницької діяльності учнів, умінням використовувати сучасні джерела географічної інформації;

– прогностичні вміння і навички, які пов'язані зі складним цілеспрямованим процесом, що формує у здобувача необхідні професійні якості для планування та проектування навчальної та педагогічної діяльності. Виділяємо вміння працювати з ГІС і програмними засобами, що дозволяють проводити складний просторовий аналіз географічних об'єктів, виявляти залежності та закономірності тощо;

– гностичні вміння і навички, що передбачають володіння здобувачем системою знань, норм, цінностей з метою особистісного розвитку, успішної адаптації та інтеграції в соціумі, здійснювати педагогічну діяльність;

– організаторські вміння і навички. Вони характеризують здатність здобувача організовувати ефективне функціонування учнівського колективу та педагогічної діяльності, реалізовувати заплановані проекти згідно з цілями освіти. В структурному плані організаційні вміння і навички проявляються в таких елементах діяльності, як цілепокладання, планування, керування взаємодії, контроль, корекція, а також аналіз і оцінка діяльності;

– рефлексивні вміння і навички. Ці навички вказують на здатність здобувача до самоаналізу, самопізнання та самооцінки власної діяльності й себе як її учасника. Наявність у майбутнього вчителя рефлексії обумовлює його постійний розвиток як особистісний, так і професійний, прагнення до самовдосконалення;

– спеціальні вміння і навички. До цієї групи ми відносимо спеціальні вміння і навички, що можуть бути сформовані у процесі вивчення географічних фахових дисциплін, базуються на змісті та джерелах географічної інформації, оскільки в них відображається специфіка навчання за освітньою програмою «Середня освіта (Географія) [9], і мають ключове значення для формування глобального мислення. Вони пов'язані з уміннями і навичками здобувача в

спостереженні, описі та поясненні географічних об'єктів, процесів і явищ, застосуванні картографічного методу під час вирішення завдань, прогнозуванні властивостей та розвитку географічних об'єктів, процесів та явищ, а також з умінням мислити.

Представлені вище компоненти трансверсальної компетентності майбутнього вчителя географії потребують постійного педагогічного моніторингу та усвідомленого самоаналізу здобувача освіти. Йдеться про прагнення майбутнього вчителя аналізувати, оцінювати власні дії та дії інших людей, а також здійснювати рефлексію професійної діяльності (володіння способами самоорганізації, самоконтролю, самоаналізу, самооцінки, саморегуляції та демонструвати прагнення самовдосконалення). Здатність здобувача до здійснення відповідних рефлексивних дій розглядаємо як основний шлях підвищення рефлексивної активності, що сприяє розвитку самосвідомості та формуванню професійної компетентності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, трансверсальна компетентність майбутнього вчителя географії – важлива складова його професійного становлення, що передбачає у своїй структурі такі компоненти, як мотиваційно-аксіологічний, інтелектуально-когнітивний, праксеологічно-комунікативний. У межах мотиваційно-аксіологічного компонента важливий аспект – розвиток мотиваційно-ціннісної сфери майбутнього вчителя, який охоплює ціннісні орієнтації, навчальну і професійну мотивацію, розвиток особистісних якостей та прагнення до самореалізації і професійного вдосконалення. Вважаємо, що мотивація здобувачів до формування власної трансверсальної компетентності має виражений ціннісний контекст. З огляду на це значущими психологічними характеристиками і соціальними якостями особистості є комунікативність, креативність, критичне мислення, відповідальність, толерантність, емпатія, педагогічний такт, рефлексія своєї діяльності, професійна спрямованість. До спеціальних характеристик майбутнього вчителя географії відносимо географічну культуру, інформаційну культуру та творчість. Інтелектуально-когнітивний компонент пов'язуємо із системою засвоєних здобувачами знань, необхідних для вирішення професійних завдань, прийняття рішень, пристосування до нових умов. У складі інтелектуально-когнітивного компонента розмежовуємо загальнокультурну, комунікативну, дослідницьку, методичну, прогностичну, інформаційно-комунікаційну та технологічну компетентності. Інтеграція цих компетентностей гарантує досягнення високого рівня професійної підготовки. У межах праксеологічно-комунікативного компонента визначено зміст та особливості діяльності здобувачів щодо формування власної професійної компетентності. Відзначено необхідність використання інноваційних технологій навчання.

Подальші дослідження плануємо спрямувати на розроблення діагностичного інструментарію для вимірювання рівня сформованості кожного

зі структурних компонентів трансверсальної компетентності майбутніх учителів географії у процесі професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борова Т., Ведь Т., Чжан Ц. Формування трансверсальних компетентностей у студентів ЗВО на основі гібридного навчання. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»*. 2022. Вип. 13(25). URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2020> (дата звернення: 02.09.2025).
2. Ведь Т. М. Теоретичні засади формування трансверсальних компетентностей на сучасному етапі розвитку суспільства. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. *Педагогічні науки*. 2020. Вип. 93. С. 64–69.
3. Дудка І. Г. Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів географії під час вивчення курсу «Основи ландшафтознавства». *Освітологічний дискурс*. 2014. № 2(6). С. 41–50.
4. Марушко Л. Теорія та практика підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей до професійної діяльності на засадах диференціації та індивідуалізації навчання: монографія. Луцьк: Вежа Друк, 2024. 364 с.
5. Модельовання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів: монографія / за ред. С. С. Вітвицької, д-ра пед. наук, проф. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. 304 с.
6. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання/ пер. з англ. Національного експерта з реформування вищої освіти Програми Еразмус+, д-ра техн. наук, проф. Ю.М. Рашкевича. Київ: ТОВ «Поліграф плюс», 2016. 80 с.
7. Назаренко Т. Г., Яценко В. С., Полтавченко Д. В. Теоретико-методичні засади інтеграції змісту навчання географії та економіки в гімназії та ліцеї: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2023. 240 с.
8. Новіков Б. В., Руденко Т. П., Костроміна Г. М. Творче мислення студентів як стратегічна мета університетської освіти. *Освітній дискурс : зб. наук. праць*, 2021. Вип. 32(4). С. 26–35.
9. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Географія)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.07 Середня освіта (Географія) Рівненського державного гуманітарного університету. URL: <https://surl.li/wbqudf> (дата звернення: 02.09.2025).
10. Предик А. А. Формування трансверсальних компетентностей майбутніх педагогів у процесі фахової підготовки. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 26 квітня 2024 р.)*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. С. 132–134.
11. Пшенична Л. В., Скиба О. О. Трансверсальні компетентності як нова форма універсальності підготовки фахівця з вищою освітою. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2021. Vol. IX(44). Issue 249. С. 39–42.
12. Cleary M. Erasmus+ VET Mobility as a Route to the Acquisition of Transversal Skills, 2024. 36 p. URL: <https://www.leargas.ie/wp-content/uploads/2023/12/Erasmus-VET-Mobility-as-a-Route-to-the-Acquisition-of-Transversal-Skills-2.pdf> (дата звернення: 04.09.2025).
13. Goggin D., Sheridan I., Lárusdóttir F., Guðmundsdóttir G. Towards the Identification and Assessment of Transversal Skills. *INTED 2019 Proceedings*. 2019. P. 2513–2519.
14. Mercer S., & Hockly N. Global Skills: Creating Empowered 21st Century Learners. *Teaching English with Oxford*. 2019. November 4. URL:

<https://oupeltglobalblog.com/2019/11/04/empowered-21stcentury-learners/> (дата звернення: 04.09.2025).

15. O'Dowd R. A. Transnational Model of Virtual Exchange for Global Citizenship Education. *LanguageTeaching*. 2020. Vol. 53, No. 4. P. 477–490.

16. Villanueva López J. F., Alemany Díaz M. M. E., Vallés Lluch A., García-Serra García J. The integration of transversal competences in higher education in engineering through e-learning tools: the case of the ETSII at the UPV. *CEUR Workshop Proceedings*, 2021. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-3129/paper029.pdf> (дата звернення: 04.09.2025).

17. Whittermore S. Transversal Competencies for Future Proofing the Workforce. *White Paper*. Skilla. 2018. P. 1–48.

REFERENCES

1. Borova T., Ved T., Chzhan Ts. Formuvannya transversalnykh kompetentnosti u studentiv ZVO na osnovi hibrydnoho navchannia [Formation of Transversal Competencies among Students of HEI Based on Hybrid Learning]. *Adaptivne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriiia «Pedahohika»*. 2022. Vyp. 13(25). URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2020> (data zvernennia: 02.09.2025). [in Ukrainian]

2. Ved T. M. Teoretychni zasady formuvannia transversalnykh kompetentnosti na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva [Theoretical Foundations of the Formation of Transversal Competencies at the Current Stage of Social Development]. Zbirnyk naukovykh prats [Khersonskoho derzhavnogo universytetu]. *Pedahohichni nauky*. 2020. Vyp. 93. S. 64–69. [in Ukrainian]

3. Dudka I. H. Formuvannya doslidnytskykh umin maibutnykh uchyteliv heohrafiï pid chas vyvchennia kursu «Osnovy landshaftoznavstva» [Formation of Research Skills among Future Geography Teachers During the Study of the Course «Fundamentals of Landscape Science»]. *Osvitolohichni dyskurs*. 2014. No. 2(6). S. 41–50. [in Ukrainian]

4. Marushko L. Teoriia ta praktyka pidhotovky maibutnykh uchyteliv pryrodnychkykh spetsialnosti do profesiinoi diialnosti na zasadakh dyferentsiatsii ta individualizatsii navchannia: monohrafiia [Theory and Practice of Training Future Teachers of Natural Sciences for Professional Activity on the Basis of Differentiation and Individualization of Teaching: Monograph]. Lutsk: Vezha Druk, 2024. 364 s. [in Ukrainian]

5. Modeliuvannia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv: monohrafiia [Modeling of Professional Training of Specialists in the Context of European Integration Processes: Monograph]/ za red. S. S. Vitvytskoi, d-ra ped. nauk, prof. Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok, 2019. 304 s. [in Ukrainian]

6. Metodychni rekomendatsii dlia rozroblennia profiliv stupenevykh proham, vkluchaiuchy prohamni kompetentnosti ta prohamni rezultaty navchannia [Methodological Recommendations for Developing Degree Program Profiles, Including Program Competencies and Program Learning Outcomes] / per. z anhl. Natsionalnoho eksperta z reformuvannia vyshchoi osvity Prohamy Erasmus+, d-ra tekhn. nauk, prof. Yu.M. Rashkevycha. Kyiv: TOV «Polihraf plus», 2016. 80 s. [in Ukrainian]

7. Nazarenko T. H., Yatsenko V. S., Poltavchenko D. V. Teoretyko-metodychni zasady intehratsii zmistu navchannia heohrafiï ta ekonomiky v himnazii ta litsei: monohrafiia [Theoretical and Methodological Principles of Integrating the Content of Geography and Economics Teaching in Gymnasiums and Lyceums: Monograph]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2023. 240 s. [in Ukrainian]

8. Novikov B. V., Rudenko T. P., Kostromina H. M. Tvorche myslennia studentiv yak stratehichna meta universytetskoi osvity [Students' Creative Thinking as a Strategic Goal of University Education]. *Osvitnii dyskurs : zb. nauk. prats*, 2021. Vyp. 32(4). S. 26–35. [in Ukrainian]

9. Osvitno-profesiina prohrama «Serednia osvita (Heohrafiia)» pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 014.07 Serednia osvita (Heohrafiia) Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu [Educational-professional Program «Secondary Education (Geography)» for the First (Bachelor's) Level of Higher Education in the Specialty 014.07 Secondary Education (Geography) of Rivne State University for the Humanities]. URL: <https://surl.li/wbqudf> (data zvernennia: 02.09.2025). [in Ukrainian]

10. Predyk A. A. Formuvannia transversalnykh kompetentnosti maibutnikh pedahohiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of Transversal Competencies among Future Teachers in the Process of Professional Training]. *Innovatsiinyi rozvytok vyshchoi osvity: hlobalnyi, yevropeyskyi ta natsionalnyi vymiry zmin: materialy X Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (Sumy, 26 kvitnia 2024 r.). Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, 2024. S. 132–134. [in Ukrainian]

11. Pshenychna L. V., Skyba O. O. Transversalni kompetentnosti yak nova forma universalnosti pidhotovky fakhivtsia z vyshchoiu osvitoiu [Transversal Competencies as a New Form of Universal Training of a Specialist with Higher Education]. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2021. Vol. IX(44). Issue 249. S. 39–42. [in Ukrainian]

12. Cleary M. Erasmus+ VET Mobility as a Route to the Acquisition of Transversal Skills, 2024. 36 p. URL: <https://www.leargas.ie/wp-content/uploads/2023/12/Erasmus-VET-Mobility-as-a-Route-to-the-Acquisition-of-Transversal-Skills-2.pdf> (data zvernennia: 04.09.2025).

13. Goggin D., Sheridan I., Lárúsdóttir F., Guðmundsdóttir G. Towards the Identification and Assessment of Transversal Skills. *INTED2019 Proceedings*. 2019. P. 2513–2519.

14. Mercer S., & Hockly N. *GlobalSkills: Creating Empowered 21st Century Learners. Teaching English with Oxford*. 2019. November 4. URL: <https://oupeltglobalblog.com/2019/11/04/empowered-21stcentury-learners/> (data zvernennia: 04.09.2025).

15. ODowd R. A. Transnational Model of Virtual Exchange for Global Citizenship Education. *LanguageTeaching*. 2020. Vol. 53, No. 4. P. 477–490.

16. Villanueva López J. F., Alemany Díaz M. M. E., Vallés Lluch A., García-Serra García J. The integration of transversal competences in higher education in engineering through e-learning tools: the case of the ETSII at the UPV. *CEUR Workshop Proceedings*, 2021. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-3129/paper029.pdf> (data zvernennia: 04.09.2025).

17. Whittermore S. *Transversal Competencies for Future Proofing the Workforce*. White Paper. Skilla. 2018. P. 1–48.

**FEATURES OF THE STRUCTURE OF TRANSVERSAL COMPETENCE
OF A FUTURE GEOGRAPHY TEACHER**

Maria KOSTOLOVYCH

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Natural Sciences Department of
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID:0009-0009-2119-6237

e-mail: kostolovychm@gmail.com

Abstract. The article substantiates the structure of the transversal competence of a future geography teacher as an important component of professional training. Three components of the specified competence are identified: motivational-axiological, intellectual-cognitive, praxeological-communicative. The content of the components is specified. It is found that the motivational-axiological component is based on the motivational and axiological components. The content of the components is specified. It is found that the motivational and axiological component is based on the motivational and axiological components. The key aspect is the formation of the motivational and value sphere of the applicant, which includes value orientations, motivation for learning, professional activity, development of personal qualities, orientation towards achieving success and professional growth. It is revealed that the intellectual and cognitive component reflects the system of psychological and pedagogical, scientific and methodological, subject, technological knowledge acquired by applicants, which ensures the process of forming the transversal competence of a future geography teacher. The structure of the component highlights general cultural, communicative, research, methodological, prognostic, information and communication and technological competences. The praxeological-communicative component covers a set of skills and abilities mastered by applicants that enable them to perform actions at the technological level. The need to use technologies of project activity, educational game, development of critical thinking, digital technologies is noted. Within the communicative component, groups of skills and abilities of a future geography teacher that form transversal competence are highlighted.

Keywords: transversal competence, training of a future geography teacher, structure of transversal competence.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2025 р.

Стаття прийнята до друку після рецензування 06.10.2025 р.